

หลักการพื้นฐานสำคัญในการดำเนินคดีอาญาในระบบสากล

นายนิติสิทธิ์ ระเบียบธรรม

อธิบดีอัยการภาค ๙

การดำเนินคดีอาญามีเป้าหมายร่วมกันเพื่ออำนวยความยุติธรรมเป็นเป้าหมายสูงสุดภายใต้หลักนิติธรรม (Rule of law) ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งประกอบองค์การตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานภายในกระบวนการยุติธรรม บังคับใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญาให้มีประสิทธิภาพ หน่วยงานดังกล่าวจึงเป็นกลไกสำคัญ จะต้องทำงานประสานกันและร่วมมือกันอย่างเป็นระบบสอดคล้องไปในทิศทางและเป้าหมายเดียวกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของปรัชญาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดที่สำคัญดังนี้

๑. การดำเนินคดีอาญามีประสิทธิภาพ เที่ยงธรรม รวดเร็ว และค่าใช้จ่ายน้อย
๒. ค้ำครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้บริสุทธิ์
๓. ป้องกัน ควบคุม และลดอาชญากรรมได้
๔. สร้างความปลอดภัย และความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมได้

การฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับบุคคลเป็นเรื่องร้ายแรง การฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษากฎหมาย และความสงบเรียบร้อยของสังคม แม้แต่ในคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ การฟ้องร้องดำเนินคดีก็ส่งผลอย่างมากต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ทั้งผู้เสียหาย พยานบุคคล และผู้ถูกกล่าวหา นั่น การดำเนินคดีอาญาในระบบสากล มีหลักสากลพื้นฐานสำคัญดังต่อไปนี้

หลักการพื้นฐานสำคัญในการดำเนินคดีอาญาในระบบสากล

๑. หลักความชอบด้วยกฎหมาย (Legality Principle)
๒. หลักสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocence)
๓. หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา (Material Truth)
๔. หลักอาวุธที่เท่าเทียมกัน (Equality of arm)
๕. หลักการพิจารณาด้วยความเที่ยงธรรม (Fair Trial)
๖. หลักฟังความทุกฝ่าย (Audi alteram partem)
๗. หลักผลไม้เป็นพิษ (Fruit of the poisonous tree doctrine)
๘. หลักความอิสระในการชี้หน้าพยานหลักฐาน (Evidence)
๙. หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (In dubio pro reo)
๑๐. หลักไม่ดำเนินคดีซ้ำ (Ne bis in idem)
๑๑. หลักการดำเนินคดีต่อเนื่อง รวดเร็วด้วยวาจา (The principle of immediacy and orality)
๑๒. หลักสิทธิที่จะเงียบไม่ให้การต่อผู้คดี (Right to silence)
๑๓. หลักสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้การปรักปรำตนเอง (Nemo tenetur se ipsum accusare)

๑. หลักความชอบด้วยกฎหมาย (Legality Principle)

หลักนี้พัฒนามาจากหลักนิติรัฐ (Legal State) โดยมีพื้นฐานมาจากหลักกฎหมายที่ว่า “ไม่มีกฎหมาย ไม่มีอำนาจ” เนื่องจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐในการปฏิบัติการตามอำนาจหน้าที่จะต้องมีกฎหมายเป็นฐานอำนาจรองรับการปฏิบัติงาน หากไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจได้ เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีอำนาจที่จะกระทำการดังกล่าวได้ ฉะนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องปฏิบัติหน้าที่ภายในกรอบอำนาจที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น จะปฏิบัตินอกเหนือกรอบอำนาจไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จะต้องปฏิบัติตามหลักนี้โดยเคร่งครัด เนื่องจากการใช้อำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

๒. หลักสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocence)

หลักนี้เป็นหลักพื้นฐานสำคัญในการดำเนินคดีอาญาให้สันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบพิสูจน์การกระทำผิดของจำเลย ซึ่งหลักดังกล่าวบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง ดังนี้ “ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

๓. หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา (Material Truth)

ในการดำเนินคดีอาญา เจ้าหน้าที่ของรัฐ ตำรวจ อัยการ และศาล มีหน้าที่ร่วมกันที่จะมีความกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง โดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใด โดยอัยการมีหน้าที่นำพยานหลักฐานซึ่งเป็นพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล นำสืบตามคำฟ้องของโจทก์ที่กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด จนศาลแน่ใจว่ามีกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น หลักนี้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๒๗ “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้แจงชี้ว่าพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น”

๔. หลักอาวุธที่เท่าเทียมกัน (Equality of arm)

ในการดำเนินคดีอาญา จำเลยมีสิทธิทราบข้อมูลพยานหลักฐานพอสมควรในการต่อสู้คดี ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๔๐ ได้บัญญัติไว้ดังนี้

“(๗) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ และการตรวจสอบหรือได้รับพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยชั่วคราว” เพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยมีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

๕. หลักการพิจารณาด้วยความเที่ยงธรรม (Fair Trial)

หลักการนี้ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๔๐ (๒)(๓)(๔) ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้”

(๒) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่อง การได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริงข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(๓) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(๔) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

๖. หลักฟังความทุกฝ่าย (Audi Alteram Partem)

หลักนี้เป็นหลักการพื้นฐานในการค้นหาความจริงในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คดีแพ่ง และคดีปกครอง ซึ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นประธานในคดีจึงมีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะทราบว่าเขาถูกกล่าวหาหรือถูกฟ้องว่าอย่างไร เพื่อเขาจะมีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ จากหลักอันนี้จึงต้องมีการสอบสวนผู้ต้องหา ก่อนฟ้องก่อนเสมอ และในการพิจารณาคดีจำเลยต้องอยู่ร่วมด้วย ซึ่งหลักนี้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๔๐ (๓) ว่า “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ และการตรวจสอบหรือได้รับพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยชั่วคราว” และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๔, ๑๓๔/๑, ๑๓๔/๒, ๑๓๔/๓, ๑๓๔/๔, ๑๕๘(๕), ๑๓๒ ดังนี้

มาตรา ๑๓๔ บัญญัติว่า “เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียก หรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดา มารดา อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

การแจ้งข้อหาตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำผิดตามข้อหา

ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

เมื่อได้มีการแจ้งข้อกล่าวหาแล้ว ถ้าผู้ต้องหาไม่ใช่ผู้ถูกจับและยังไม่ได้มีการออกหมายจับ แต่พนักงานสอบสวนเห็นว่ามีความผิดที่จะออกหมายจับผู้ต้องหาได้ตามมาตรา ๗๑ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลเพื่อขอออกหมายจับโดยทันที แต่ถ้าขณะนั้นเป็นเวลาศาลปิดหรือใกล้จะปิดทำการ ให้พนักงานสอบสวนสั่งให้ผู้ต้องหาไปศาลในโอกาสแรกที่ศาลเปิดทำการ กรณีเช่นนี้ให้นำมาตรา ๘๗ มาใช้บังคับแก่การพิจารณาออกหมายจับโดยอนุโลม หากผู้ต้องหาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานสอบสวนดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจับผู้ต้องหานั้นได้ โดยถือว่าเป็นกรณีจำเป็นเร่งด่วนที่จะจับผู้ต้องหาได้โดยไม่มีหมายจับ และมีอำนาจปล่อยชั่วคราวหรือควบคุมตัวผู้ต้องหานั้นไว้”

มาตรา ๑๓๔/๑ บัญญัติว่า “ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหามีความหมายหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุก ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหามีความหมายหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้

การจัดหาทนายความตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และให้ทนายความที่รัฐจัดหาให้ได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง เมื่อได้จัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง หรือวรรคสามแล้ว ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหาได้ โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบหรือแจ้งแต่ไม่มาพบผู้ต้องหาภายในเวลาอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนผู้ต้องหาไปได้โดยไม่ต้องรอทนายความ แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุนั้นไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย”

มาตรา ๑๓๔/๒ บัญญัติว่า “ให้นำบทบัญญัติในมาตรา ๑๓๓ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี”

มาตรา ๑๓๔/๓ บัญญัติว่า “ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้”

มาตรา ๑๓๔/๔ บัญญัติว่า “ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่าในการสืบพยาน ให้มีการบันทึกคำเบิกความพยานโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุ ซึ่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาพและเสียงซึ่งสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องของการบันทึกได้ และให้ศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาใช้การบันทึกดังกล่าวประกอบการพิจารณาคดีด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

๓. หลักผลไม้เป็นพิษ (Fruit of the poisonous tree doctrine)

หลักการนี้เป็นหลักเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งหลักนี้ถือว่า กรณีใดที่เป็นกรณีพยานหลักฐานห้ามรับฟังแล้ว ผลของการนั้น ๆ ต่อ ๆ มา ที่ได้มาโดยทางอ้อมจะเลียบไปทั้งหมด หลักนี้อยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอเมริกัน ถือหลักนี้เคร่งครัดมาก แต่ศาลฎีกาในประเทศไทยยังไม่ยึดถือหลักนี้โดยเคร่งครัด

๔. หลักความอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

หลักนี้เป็นหลักสำคัญที่ทำให้ความเป็นอิสระแก่ศาลในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานก่อนที่จะพิพากษาคดี หลักนี้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ วรรคแรก “ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามี การกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น”

๕. หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (In dubio pro reo)

หลักนี้เป็นหลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งพนักงานอัยการมีหน้าที่ทำพยานหลักฐานทั้งปวงเข้านำเสนอในชั้นศาลให้แน่ชัดว่ามี การกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำผิด หากกรณียังไม่แน่ชัดหรือมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย หลักนี้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ วรรคสอง “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

๑๐. หลักไม่ดำเนินคดีซ้ำ (Ne bis in idem)

หลักการนี้เป็นหลักการสำคัญในการดำเนินคดีอาญา ซึ่งเมื่อได้มีการดำเนินคดีและศาลได้พิพากษาลงโทษไปแล้วจะนำบุคคลนั้นมาดำเนินคดีอีกมิได้ ซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙(๔) และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๐ และ ๑๑ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ บัญญัติว่า “สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตั้งต่อไปนี้

(๔) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๐ บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำการนอกราชอาณาจักรซึ่งเป็นความผิดตามมาตราต่างๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา ๗ (๒) และ (๓) มาตรา ๘ และมาตรา ๙ ห้ามมิให้ลงโทษผู้นั้นในราชอาณาจักรเพราะการกระทำนั้นอีก ถ้า

(๑) ได้มีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือ

(๒) ศาลในต่างประเทศพิพากษาให้ลงโทษ และผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว ถ้าผู้ต้องคำพิพากษาได้รับโทษสำหรับการกระทำนั้นตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมาแล้ว แต่ยังไม่พ้นโทษ ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่

กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ หรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงโทษที่ผู้นั้นได้รับมาแล้ว”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑ บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดในราชอาณาจักร หรือกระทำความผิดที่ประมวลกฎหมายนี้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร ถ้าผู้นั้นได้รับโทษสำหรับการกระทำนั้นตามคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศมาแล้วทั้งหมด หรือแต่บางส่วน ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ หรือจะไม่ลงโทษเลยก็ได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงโทษที่ผู้นั้นได้รับมาแล้ว ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดในราชอาณาจักร หรือกระทำความผิดที่ประมวลกฎหมายนี้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักร ได้ถูกฟ้องต่อศาลในต่างประเทศโดยรัฐบาลไทยร้องขอ ห้ามมิให้ลงโทษผู้นั้นในราชอาณาจักรเพราะการกระทำนั้นอีก ถ้า

(๑) ได้มีคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศอันถึงที่สุดให้ปล่อยตัวผู้นั้น หรือ

(๒) ศาลในต่างประเทศพิพากษาให้ลงโทษ และผู้นั้นได้พ้นโทษแล้ว”

๑๑. หลักการดำเนินคดีต่อเนื่อง รวดเร็วด้วยวาจา (The principle of immediacy and orality)

หลักการนี้เป็นหลักการพิจารณาคดีในศาล จำต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และด้วยวาจา ซึ่งการพิจารณาคดีต้องกระทำด้วยวาจา จำเลยต้องให้การด้วยวาจา แม้จะให้การเป็นหนังสือได้ก็ต้องสอบวาจากันอีก การสืบพยานก็ต้องกระทำด้วยวาจา หลักการนี้ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ มาตรา ๔๐(๗) ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังต่อไปนี้

๑๒. หลักสิทธิที่จะเงียบไม่ให้การต่อผู้คดี (Right to silence)

หลักการนี้เป็นการพัฒนาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในต่างประเทศ ซึ่งได้บัญญัติรับรองสิทธิไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น ประเทศออสเตรเลีย อังกฤษ เยอรมัน แคนาดา ฯลฯ ซึ่งหลักการนี้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๓ วรรคสอง , ๑๓๔/๔(๑) , ๑๖๕ และมาตรา ๑๗๒

มาตรา ๘๓ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีที่เจ้าพนักงานเป็นผู้จับ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งแจ้งด้วยวาจา ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้และผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ ถ้าผู้ถูกจับประสงค์จะแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจทราบถึงการจับกุมที่สามารถดำเนินการได้โดยสะดวกและไม่เป็นการขัดขวางการจับหรือการควบคุมผู้ถูกจับหรือทำให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด ก็ให้เจ้าพนักงานอนุญาตให้ผู้ถูกจับดำเนินการได้ตามสมควรแก่กรณี ในการนี้ให้เจ้าพนักงานผู้จับนั้นบันทึกการจับดังกล่าวไว้ด้วย”

มาตรา ๑๓๔/๔(๑) บัญญัติว่า “ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

(๑) ผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้”

มาตรา ๑๖๕ บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้วให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดรายงานไว้ และดำเนินการต่อไป จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายมาช่วยเหลือ

ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลย ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป กับแจ้งวันนัดไต่สวนให้จำเลยทราบ จำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้อง โดยตั้งทนายให้ซักค้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มา แต่ตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น”

มาตรา ๑๓๒ บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้วให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดรายงานไว้ และดำเนินการต่อไป จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายมาช่วยเหลือในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลย ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป กับแจ้งวันนัดไต่สวนให้จำเลยทราบ จำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้อง โดยตั้งทนายให้ซักค้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มา แต่ตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น ในการสืบพยาน ให้มีการบันทึกคำเบิกความพยานโดยใช้วิธีการบันทึกลงในวัสดุ ซึ่งสามารถถ่ายถอดออกเป็นภาพและเสียงซึ่งสามารถตรวจสอบถึงความถูกต้องของการบันทึกได้ และให้ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาใช้การบันทึกดังกล่าวประกอบการพิจารณาคดีด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา.....”

๑๓. หลักสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้การปรักปรำตนเอง (Nemo tenetur se ipsum accusare)

หลักการนี้ได้บัญญัติรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และทางการเมือง (International covenant on civil and political rights) ข้อ ๑๔(๓)(๕) บัญญัติไว้ดังนี้ สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้การปรักปรำตนเองหรือรับสารภาพผิด ซึ่งรองรับกับหลักสิทธิที่จะเงียบไม่ให้การต่อสู้คดี เป็นการบัญญัติรองรับสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาไม่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้กำลังบีบบังคับ ซ้ำมทรมาณให้ผู้ต้องหาให้การ

ปรักปรำตนเองหรือให้การรับสารภาพผิด ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๕ บัญญัติว่า ในการถามคำให้การผู้ต้องหาห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้ คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับหรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขา ให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องการนั้น ซึ่งผลจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว ลงโทษห้ามมิให้รับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๖ พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็น พยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือ โดยมิชอบประการอื่นและให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการ สืบพยาน และสอดคล้องกับแนวทางว่าด้วยบทบาทของอัยการของสหประชาชาติ (Guideline on the role of prosecutors ๑๙๙๐) ข้อ ๑๖ ในกรณีที่อัยการได้รับพยานหลักฐานที่ใช้ในการดำเนินคดีกับผู้ต้องสงสัยหรือ ผู้ถูกกล่าวหา และอัยการได้รู้หรือมีเหตุผลอันสมควรเชื่อได้ว่าพยานหลักฐานดังกล่าวมีการได้มาโดย วิธีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือมีการใช้วิธีที่ล่วงละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูก กล่าวหาอันอย่างร้ายแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่มีการกระทำทรมาน หรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่ เป็นการทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนใน รูปแบบอื่น ๆ อัยการนั้นจะต้องปฏิเสธไม่ใช้พยานหลักฐานเช่นว่านั้นในการดำเนินคดีกับบุคคลใด ๆ นอกเหนือจากจะใช้สำหรับดำเนินคดีกับผู้กระทำการล่วงละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนดังกล่าวนี้ หรือแจ้ง เหตุดังกล่าวให้ศาลได้ทราบกับจะต้องดำเนินการทุกอย่างที่จำเป็นเพื่อให้มีการดำเนินคดีกับบุคคลที่กระทำ ล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนดังกล่าวนี้ตามกระบวนการยุติธรรม